

לעילוי נשמה
הרב הפץ בן אסתר זצ"ל

פרשת יתרו - שבת מברכים

חידושי תורה ושאלות על **פרשת השבוע** וענייני דיומא מ- **א' ועד ת'** מהחומש מפרשים מדרשים וכד'
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 75 פסוקים = כהן

נאמם תקיזו לי ממלכת פהגים נגוי קדוש (יטו)

בפרשת יתרו 17 מצוות, מתוכן 3 מצוות עשה ו-14 מצוות לא תעשה. (ספר החינוך)

מולד חודש אדר א' יהיה בליל שבת בשעה 21, 29 דקות ו 5 חלקים

ר"ח אדר הראשון יהיה ביום שישי ולמחרתו ביום שבת הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה

השם אדר מוזכר במגילת אסתר - הפיל פור הוא הגורל לפני המן **מיום ליום ומחודש לחודש שנים עשר הוא חדש אדר.** (אסתר ג ז) השם אדר משורש הדר. על שם ההדר והיופי שבארץ ישראל בתקופה זו. כאשר השדות מוריקים והפרחים פורחים. חודש אדר הוא לעולם חסר בו עשרים ותשעה ימים. אולם בשנה מעוברת כמו השנה (שחלה שבע פעמים במחזור של תשע עשרה שנה. וסימנר גו"ח אדו"ט), נוסף חודש אדר ראשון ומניין ימיו שלושים לעולם, ואדר שני לעולם חסר בן עשרים ותשעה ימים. השם אדר מופיע כשם פרטי. בדברי הימים (א ג) ניהיו בנים לבלע **אדר** וגרא ואביהוד.

ז' אדר תענית צדיקים שבו מת משה רבינו. ובארץ ישראל נהגו להתענות אנשי החברה קדישא באדר ב'. ובחו"ל נוהגים אנשי החברה קדישא להתענות באדר א'. פורים קטן איו מתענים בו. ומרבים קצת בסעודה ב"ד, והמוקפין בט"ו. נהגו לבדוק את המזוזות בחודש אדר כשהשנה מעוברת, כיון שצריך לבדוק ב' פעמים בשבע שנים. (קונטרס האגרת הזאת)

וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה א-להים למשה ולְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ (יה א)

וישמע ר"ת ויקבל יתרו שרי מלך עולם. **וישמע** ר"ת וייהד יתרו שם מלך עולם. **וישמע** ר"ת וירא יתרו שנשמתו מקין עלתה. יתרו היה מבחינת קין, וקרח גם כן היה מבחינת קין. שני פעמים קרה בגימטריא יתרו. (616=2 X 308). **כהן מדין חתן** ר"ת **חכם** שהיה חכם גדול. וכן בגימטריא **חיים**, לפי שקנה חיים בעוה"ז ובעוה"ב. **וישמע** יתרו חתן ס"ת **עון**, שבא להתגיר לכפר על עווננו. וכן **כהן מדין חתן** ס"ת **קו**, בסוד וְדָרוֹר קוֹן לָהּ (תהלים פד ד) וכן **כהן מדין חתן** ר"ת וס"ת בגימטריא קין. וכן **כהן מדין חתן משה** ס"ת בגימטריא **נקה**. (155) בסוד **וְנִקְהָה אִישׁ מַעֲוֹן** (במדבר ה לא) וזהו סוד **כִּי שִׁבְעַתִּים יָקָם קוֹן** (בראשית ד כד) **יָקָם** ר"ת יתרו קרה מצרי. שלושתם באו מגלגול קין. **וישמע** ר"ת וידע יש שכר מצות **עשה**. **וישמע** ר"ת שמע מלחמת עמלק וקריעת ים. (רבינו אפרים)

חידה – מה המשותף בין אברהם אבינו, שרה אימנו, יתרו חותן משה ויהושע? והקשר לשם י-ה-ו-ה. לארבעתם נוספו אות לשמם. לאברהם נוספה האות ה', לשרה נוספה האות ה' (במקום י'), ליתרו נוספה האות ו', יהושע האות י'. צירוף ארבעת האותיות הוא שם י-ה-ו-ה. אברהם אבינו ושרה אימנו עסקו בגיור דכתיב **וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחַרְוֹן** (בראשית יב ה). גם יתרו היה אביהם של כל הגרים שכן הוא היה הראשון שהתגייר מעצמו, וכן מצינו ביהושע שגייר את אנשי גבעון. נמצא שאלו הארבעה עסקו בגיור אנשים ולכן הקב"ה העניק לכל אחד מהם אות אחת משמו משום שפעלו להכניס אנשים תחת כנפי השכינה, ומידה כנגד מידה לא בטלה. מנין האותיות של עשרת הדברות הם כמנין 'כתר' (620) דהם כמנין 'תרי"ג' ועוד שבע מצוות דרבנן. (620=7+613).

יוצא שהאותיות האחרונות של עשרת הדברות שהם **'אשר לרעך'** א' אבילות – שהם שבעת ימי אבילות מדרבנן. זהו שמחת חתן וכלה בשבעת ימי כיצד מרמזות שבע מצוות דרבנן במילים **'אשר לרעך'** א' אבילות – שהם שבעת ימי אבילות מדרבנן. זהו שמחת חתן וכלה בשבעת ימי המשתה שהוא תקנת משה רבינו ע"ה. ר' רחיצה – שהוא נטילת ידיים. ל' לחם – שהוא פת נכרי ועמו נכלל גם בישולי נכרים שהוא מדרבנן. ר' רשויות – שהם עירובי הצירות ושיתופי מבואות דהם מברכות. ע' עירובין – שהם עירובין וזוהו מדרבנן. כ' כהנים – שהוא נס החנוכה שנתקן על ידי הכהנים. (תורת משה להחת"ס)

סימנים לשבעת מצוות מדרבנן - **'שמע בני'** ש-שבה (הלל) מ-מגילה ע-עירובין ב-ברכות (חוץ מברכת המזון, ברכת כהנים ולדעות מסוימות גם ברכת התורה) נ-נר שבת ונר החנוכה (שתי מצוות) י-ידיים (נטילת ידיים). **'נ' ע בשמח'** ה' נ-נטילת ידיים ע-עירובין ב-ברכות ש-שבת (נר) שבת מ-מגילה ח-חנוכה ה-הלל. **'הנח' ש' עב"** ה-הלל נ-נטילת ידיים ח-חנוכה ש-שבת (נר שבת) ע-עירובין ב-ברכות מ-מגילה. **'בעיה חנם'** ב-ברכות ע-עירובין י-ידיים (נטילת ידיים) ה-הלל ח-חנוכה (נרות חנוכה) נ נרות (שבת) מ מגילה.

ועתה אם תשמעו תשמעו בקולי והייתם לי סגלה מפל העמים כי לי כל הארץ. (שמות יט ה)

אמר דוד (תהלים קיט, קסד) **שָׁבַע בַּיּוֹם הַלְלִיתִךָ עַל מַשְׁפָּטֵי צְדָקָךָ**. פרש"י - תפילין בראש ובזרוע הרי שתיים וארבע ציציות ומזוזה הרי שבע. ובשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו עומד ערום אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה וכיון שנזכר במילה שבבשרו נתישבה דעתו לאחר שיצא אמר עליה שירה שנאמר (תהלים יב, א) **לִמְנוּחַת עַל הַשְּׁמַיּוֹת מִזְמוֹר לְדָוִד עַל מִלְחָה שֶׁנִּיתְּנָה בְּשִׁמְנֵי. לְכַאוּרָה קִשָּׁה שֶׁהָרִי יָשׁ לֹו אֵת הַמְצוּהָ שֶׁלֹא לְהַקִּיף פֶּאת הָרֹאשׁ הַמְבַדְלִים אוֹתוֹ מִן הַגּוֹי. מְדוּעַ אָמַר אוֹי לִי שֶׁאֵעֲמוּד עִרוֹם בְּלֹא מְצוּהָ. אֲלֹא אָמַר מְצוּהָ זֹו לְבַדָּה לֹא מְסַפִּיקָה, כִּי צָרִיךְ שְׁנֵי עֵדִים, וְגַם צָרִיךְ מִן מְצוּת עֵשָׂה וּמִן מְצוּת לֹא תַעֲשֶׂה, וְלִכְן כִּיֹן שֶׁנִּסְתַּכַּל בְּמִילָה שֶׁבִבְשָׂרוֹ נִתְקַרְרָה דַּעְתוֹ, דִּהְשָׂתָא אִיכָא שְׁנֵי עֵדִים – שְׁנֵי מְצוּת פֶּאוֹת וּמִילָה בְּרִית קוֹדֶשׁ. עֵשָׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה. וְשִׁמְרָתֶם אֵת בְּרִיתִי – אֵת לְרִבּוֹת הַפֶּאוֹת, בְּרִיתִי הִיא בְּרִית קוֹדֶשׁ שֶׁבִבְשָׂרְכֶם. וְבוּזָה וְהִיָּיתֶם לִי סִגְלָה מִפְּלֵ הָעַמִּים שֶׁתִּהְיוּ מוֹבְדִלִים מִן הָעַמִּים. וְתִהְיוּ סְגוּלָה דּוֹגְמָת הַסְּגוּלָה שֶׁהִיא שְׁנֵי נְקוּדוֹת אֶחָת מִימִין וְאֶחָת מִשְּׂמָאל וְאֶחָת לְמַטָּה בְּאֲמִצֵּעַ, כִּן עוֹמְדִים מְצוּת הַנּוֹכְרוֹת שְׁנֵי הַפֶּאוֹת אֶחָת מִימִין וְאֶחָת מִשְּׂמָאל לְמַעַל וְבְרִית קוֹדֶשׁ בְּאֲמִצֵּעַ. (מלאך הברית). וְהִיָּיתֶם לִי סִגְלָה מִפְּלֵ הָעַמִּים ס"ת מִילָה. (בעה"ט)**

הַרְוֵאָה מְקוֹם שֶׁנִּעֲשֶׂוּ בוֹ נְסִים לְיִשְׂרָאֵל, אוֹמְרִים: 'בְּרוּךְ ... שֶׁעֲשֶׂה נְסִים לְאַבְוֹתֵינוּ בְּמְקוֹם הַזֶּה' מֵאַ מִלֵּי? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן. דָּאֲמַר קָרָא: נִיאֲמַר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְ-הוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרִיעָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֵת הָעָם מִמִּתַּחַת יַד מִצְרַיִם (ברכות נד). וְכוּלָם בְּהוֹכְרַת שֵׁם וּמַלְכוּת (ש"ע או"ה ריה א). לְכַאוּרָה הָרִי כֹאן שֶׁאֲמַר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְ-הוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם וְגו' אֵין כֹּאן מַלְכוּת, הִיל"ל בְּרוּךְ יְ-הוָה מֶלֶךְ הָעוֹלָם. וְעוֹד שֶׁהָרִי לֹא רָאָה יִתְרוֹ אֵת מְקוֹם הַנֶּס שֶׁל קְרִיעַת יַם סוּף, שֶׁהָרִי מֵה שְׁמוּעָה שֶׁמַּע וְבֹא? קְרִיעַת יַם סוּף וּמַלְחַמַת עַמְלָק. וּבְמִשְׁנֵי כְּתוּב הַרְוֵאָה. אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם וְגו' מִמִּתַּחַת יַד מִצְרַיִם הוּא בְּמְקוֹם מַלְכוּת שֶׁמִּשְׁלַתּוּ בְּכָל. (חידושי אגדות שם) וְאַף עַל גַּב דִּיתְרוֹ לֹא רָאָה מְקוֹם הַנֶּס מ"מ כֹּל שְׂרוּאָה הַרְבִּים הַנִּיצוּלִים כְּרוּאָה מְקוֹם הַנֶּס דְּמִי. (ריטב"א, שטמ"ק שם א') ל' לַכְתָּם בְּמַדְבַּר הוּי בְּכָלֵל נֶס הַצִּלְתָם מִמִּצְרַיִם, וְרָאָה שֵׁם עֲמָהֵם נֶס הַמֶּן הַבָּאָר וְעַנְנֵי כְבוֹד. (מהרש"א)

ועתה אם תשמעו תשמעו בקולי (שמות יט ה) ר"ת של **שמעו תשמעו בקולי** הם **שבת**. בשבת שומעים את קול קבלת התורה. לכן נאמר בספרים כי בשבת מחזיר משה רבנו לבני ישראל את שתי העטרות שקבלו בעד "נעשה ונשמע" מכיוון שבשבת חוזרים ושומעים זאת.

שאלות

- א. עבר על לא תחמוד – עליו נאמר הרצחת וגם ירשת .
- ב. ראייה בפרשה שיש להודות ולשבח לקב"ה על הניסים שעשה לאבותינו ולנו .
- ב. בנו של ירמיהו הנביא , רצה לעסוק בספר יצירה יצאה בת קול ואמרה **לא תוכל עשהו לבדך**. (שמות יח יח) הלך לו אצל ירמיהו אביו ועסקו בו , ולמקצה ג' שנים נברא להם אדם אחד וכתוב במצחו 'אמת'.
- ג. **ויקח יתרו חתן משה את צפרה אשת משה אחר שלוחיה**. (יח ב) וכי מאחר שגרשה ונפטרה ממנו בגט איך קורא לה **אשת משה**. ועוד שהרי היה משה כהן גדול וכהן אסור לו להחזיר את גרושתו .
- ג. **ויום השביעי שבת לי-הנה א-להיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ונאמתך ובהמתך וגרף אשר בשעריך**. (כ ט) מה הטעם שבכל עשרת הדברות לא נזכר גר רק במצוות השבת .
- ד. יתרו אמר **עמה ידעתי** פי גדול ?-הנה מכל הא-להים (שמות יח יא) מי אמר **פי אני ידעתי** פי גדול י-הנה ונדונינו מכל א-להים. מה הטעם ששינה. מה הטעם שכל עשרת הדברות הן פרשיות סתומות חוץ מ- **זכור את יום השבת לקדשו**. (שמות כז)
- ו. ראייה בפרשה שגמר דין כשר בלילה . שדיני ממונות דנים ביום וגומרים בלילה.
- ז. היה נביא בן נביא, מאחרוני הנביאים בישראל, חלק מאנשי כנסת הגדולה, ביום כ"ד שבט בשנת ב' לדריוש התנבא נבואת נחמה על ירושלים. ועודד את בני ישראל לבנות את ביהמ"ק השני , מעניינו של יום לקרא בבואה שלו ולהתפלל לגאולת ישראל. נקרא גם 'משולם', משום שהיה שלם במעשיו.
- ח. **ויגע על פי ויאמר הנה נגע זה על שפתיה וסר עונף ותטאתה תכפר**. (ישעיהו ו י) איתא בגמרא מנשה הרג את ישעיהו. אמר רבא: מידן דינינה וקטליה (דן אותו כנביא שקר והרג), אמר ליה... משה רבך אמר (דברים ד ז) **פי-הנה א-להינו בכל קראנו אליו**, ואת אמרת (ישעיהו נה ו) **דרשו י-הנה בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב** וכו' (יבמות מט) הרי המלאך כבר אמר לו **וסר עונף ותטאתה תכפר**.
- ח. **והיה אור הלבנה פאור החמה ואור החמה יהיה שבועתים פאור שבועת הימים** (ישעיהו ל כו) השמש נקראת גם חמה, שם נוסף לשמש.
- ט. **ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו א-להים פן נמות**. (שמות כ טו) איתא בגמרא (שבת פח :) ואריב"ל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתן של ישראל שנאמר (שיר השירים ה, ו) **נפשי יצאה בדבורו**. מאחר ובדיבור ראשון פרחו נשמתן איך קיבלו את הדיבור השני? מה התועלת בכך אם גופם אינו מסוגל לקבל דבר ?
- י. **ויסד יתרו (יח ט) פרש"י - נעשה בשרו חדודין חדודין, מצר על אבוד מצרים**. היינו דאמרי אינשי: גיורא עד עשרה דרי לא תבוי ארמאה באפיה . היכן מצינו גר שהתגייר והיה יותר מדור עשירי לגר מצרי , ונקם את נקמתם מישראל .
- כ. **ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב**. (שמות יח יג) מה הרמז והלימוד דכתיב **הבקר - הערב** בה' הידיעה. היה לו לומר **מן הבקר עד ערב**.
- ל. **וינעף אלי אחד מן השורפים ובידו רצפה במלקחים לקח מעל המזבת**. (ישעיהו ו) מה הטעם שנענש הנביא ישעיהו ומדוע המלאך לוקח את הגחלת מעל המזבח באמצעות מלקחים .
- מ. **ויסד יתרו על כל הטובה אשר עשה י-הנה לישראל אשר הצילו מיד מצרים**. (יח ט) פרש"י - ומדרש אגדה: נעשה בשרו חדודין חדודין, מצר על אבוד מצרים. היינו דאמרי אינשי: גיורא עד עשרה דרי לא תבוי ארמאה באפיה. זהו שאומרים הבריות: גר, עד עשרה דורות, אל תבנה ארמי בפניו. לכאורה יתרו לא היה עשירי אלא ראשון שהתגייר ?
- נ. **לא תעשוני אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם**. (שמות כ טז) מה הטעם שאצל אלהי כסף כתיב **לא תעשוני אתי** ואצל אלהי זהב כתיב **לא תעשו לכם**. (כמה היה משקלו של פסל מיכה)
- ס. **אשר שם האחד גרשם פי אמר גר הייתי בארץ נכריה. ושם האחד אליעזר פי א-להי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה**. (יח ג-ד) מה הטעם שלא כתיב אצל אליעזר **פי אמר** כמו אצל גרשום .
- ע. **ששת ימים תעבד ונשית כל מלאכתך. ויום השביעי שבת לי-הנה א-להיך** (כ ה-ט) כאן כתיב **שבת לי-הנה א-להיך** ואילו בפרשת ויקהל כתיב **ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש** (שמות לה ב) . האם השבת היא לצורך ה' אלוקיך או שהשבת **לכם** קדש. **וישמע יתרו כהן מדן חתן משה את כל אשר עשה אל-הים למשה ולישראל עמו** (יח א) פרש"י - 'יתרו' לְקַשְׁנָגֵר וְקַנְיָם הַמְצֹאֹת הוֹסִיפוּ לוֹ אוֹת אַחַת עַל שְׁמוֹ. לכאורה כבר מצינו שנקרא יתרו קודם שנתגייר , דכתיב **והיה רעה את צאן יתרו חתנו פהן מדן** (שמות ג א) וכן בפסוק **ויאמר יתרו למשה לך לשלום**. (שמות ד יח).
- צ. **ומשה עלה אל הא-להים ויקרא אליו י-הנה מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל**. (יח ג) מה הטעם שהקדים את בית יעקב אלו הנשים , לבני ישראל אלו האנשים .
- ק. **אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על פני נשרים ואבא אתכם אלי**. (יח ד) המרחק בין רעמסס לסוכות אותו הלכו בני ישראל ביום אחד .
- ר. **וישמע יתרו כהן מדן חתן משה את כל אשר עשה א-להים למשה ולישראל עמו** (יח א) פרש"י - שבע שמות נקראו לו רעואל, יתר, יתרו, חובב, חבר, קיני, פוטיאל. (מכילתא יתרו פ"א). שם נוסף ליתרו , מדוע לא מונה גם את שם זה .
- ש. **ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל וראי א-להים אנשי אמת שנאי בצע ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות** (יח כא) כמה היו סך הכל דייני ישראל .
- ת. בקריאת עשרת הדברות ישנם שני סוגי טעמים: טעם עליון וטעם תחתון. כשאנו קוראים בתורה בציבור אנו קוראים ב"טעם עליון", כשאנו קוראים בתורה ביחיד – קוראים ב"טעם תחתון". מה בא לרמז וללמד שבטעם העליון נקרא הדיבר **לא תרצח** במקמץ . ואילו בטעם התחתון נקרא הדיבר בפתח .

- א. אחאב חמד את כרמו של נבות – איתא בפסיקתא רבתי (פכ"א דף ק"ו סע"ב) מפני מה נאמרו עשרת הדברות בלשון יחידי, מפני שהיחידים ביטלו אותם. **אָנְכִי** ביטל מיכה, **לֹא יִהְיֶה לְךָ** ביטל ירבעם. **לֹא תַחַמְד** ביטל אחאב - **הַרְצַחְתָּ וְגַם יָרַשְׁתָּ** (מלכים א כא יט). **לֹא תַחַמְד** בגימטריא **נבות** (458).
- ב. **בְּרוּךְ** - **הַיְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרַעֲהַ אֲשֶׁר הַצִּיל אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם** (יח י) איתא בגמרא - **הָרוּאָה** מִקּוֹם שְׁנַעֲשׂוּ בוֹ נְסִים לְיִשְׂרָאֵל, אומר: "בְּרוּךְ ... שֶׁעָשָׂה נְסִים לְאַבְרָהָם בְּמִקּוֹם הַזֶּה" מָנָה הַנִּי מִלִּי? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דָּאָמַר קָרָא: וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ הַיְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרַעֲהַ אֲשֶׁר הַצִּיל אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם (ברכות נו).
ב. בן סירא – בגימטריא בן ירמיהו (323).
- ג. גט על תנאי היה - שאם לא יחזור ממצרים לפי שחשש שיהרגנו פרעה שנאמר **וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲהַ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לְהָרֵג אֶת מֹשֶׁה** (ב טו) והתנאי לא התקיים לפיכך הגט בטל מעיקרו. כדאיתא בגמרא (שבת נו.) - כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו. פרש"י על תנאי שאם ימות במלחמה תהא מגורשת מעכשיו. (פרדס שמאי) **א"נ** אין נושאים אלמנתו וגרושתו של מלך - והיא גרושתו של מלך לפיכך קורא לה **אֵשֶׁת מֹשֶׁה**. וכשם שהיתה צדקת בהיותה עמו כך היתה כשנפטרה הימנו, לכך נקרא שמו עליה. **א"נ** על שם שהצילתו מן המיתה שנאמר **וַיְהִי בְּדֶרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשׂוּהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ הַמֵּיתוֹ**.
ג. גוי ששבת חייב מיתה – בשאר המצוות יכולים האומות לקיים אפילו בגויותן, חוץ משבת. לכך רמזו באזהרת השבת **וַיִּקְרָא רַק אַחֲרֵי שִׁתְּגִייר** רשאי הגוי לשמור את השבת.
- ד. דוד המלך ע"ה אמר (תהלים קלה ה) **פִּי אָנִי יְדַעְתִּי** כי גדול יְהוָה וְאֵדְוִנוּ מִכָּל אֱלֹהִים. הטעם ששינה לפי שמילת **אָנִי** אינה מורה על הזמן. וי"ל שידע זה בראיות מופתיות וכיון שידעו בדרך המופת אין זה צריך חיפוש עד שנצטרך לומר שלא הניח ע"ז שלא עבדה. יתרו אמר **עַתָּה** שזהו בדרך של חיפוש ואמרו חז"ל מלמד שלא הניח עבודת כוכבים שלא עבדה.
- ה. הודיע שכרה – דאיתא בגמרא **לְדַעַת פִּי אָנִי יְהוָה מְקַדְשְׁכֶם**. – אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך יהודיעם (שבת י:). - לפי שמתן שכרה לא עבידא לאגלווי לכן אמר לו להודיעם, בשאר מצוות לא הודיען מתן שכרן ולכן כולם שתומות, אבל כאן שהודיע שכרה היא פתוחה.
- ו. **וַיִּשְׁפֹּטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עַת** (יח כב) – מכאן שדיני ממונות דנים ביום ובלילה משום שכתוב **בְּכָל עַת** משמע בין ביום ובין בלילה. (סנהדרין לד:).
וכתב הסמ"ע (ה"מ סימן ה סק"ז) דלאור הנר דנים אפילו תחילת הדין.
- ז. זכריה בן ברכיה בן עדו היה מנביאי התרי עשר בימי בית המקדש השני. מאנשי כנסת הגדולה. נבואותיו מרכיבות את ספר זכריה. נקרא גם 'משולם', משום שהיה שלם במעשיו (מגילה כג א) יש אומרים כי סבו הוא עידו הנביא שהיה בימי ירבעם בן נבט. * (נהגו לקרוא זכריה א יב-טז)
- ח. חטאו היה כפול – חטא נגד ה' ונגד עם ישראל, ופרעו השרף ממנו את חלק החטא שחטא נגד ה'. ומנשה כמלך ישראל פרע ממנו את חלק עם ישראל שדבר עליהם סרה. **א"נ** השב מיראה נהפך זדונו לשגגה, וזה שאמר לו **וְסָר עֲוֹנֶיךָ** – עון הוא מזיד, אבל **וְסָרְתָּאָהָךְ** – השוגג הנמצא עדיין בך – **תִּפְקַד** לשון עתיד על ידי מנשה.
- ח. חרס – דכתיב **הָאֵמֶר לְחָרֵס וְלֹא יִזְכָּר וְכַעַד כּוֹכְבִים יִחָתֵם**. (איוב טז). **שמש, חרס, חמה** ס"ת **שס"ה** – כנגד שס"ה ימים ושס"ה לאוין שבתורה.
- ט. טל שעתיד להחיות מתים הוריד הקב"ה והחיה אותם. (שבת פח:). מה שהחיה אותם בטל של תחיה היינו שנעשה הטל חלק מעצמותם לחבר את הגוף לנפש עד ששוב לא נפרדו כדיבור השני.
- י. ישמעאל בן נתניה - היה רוצחו של גדליה בן אחיקם, מנהיג 'שארית הפליטה' שנשארה בארץ אחר חורבן בית המקדש הראשון. דכתיב **וַיִּתֵּן יְשׁוּעָה אֶת בְּתוּלַת לִירְחָע עֲבָדוֹ לְאַשָׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת עֲתָנִי**. (דברי הימים א ב לה) **פרש"י** - מכאן אמרו בתך בגרה שחרר עבדך ותנהו לה ומכאן אמרו חכמים ביבמות ירושלמי אל תאמן בגר עד ט"ו דורות וט"ו דורות הם מן עֲתָנִי המצרי עד ישמעאל וי"א ט"ז דורות עם ירעה. וכתב וַתְּהִי אִשָּׁה אַחֶרֶת לִירְחָמֵאל וַיִּשְׁמָה עֲטָרָה הִיא אִם אֹנָם. (דברי הימים א ב כו)
- כ. כל הדין אמר לאמת לאמתו כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית. (שבת י). ואיתא במדרש (ב"ר יב י) **בְּהַבְרָאָם** (בראשית ב ד) בה"א בראם היו העוה"ז נברא בה"א.
- ל. לשון הרע דיבר על בני"י לפי שאמר עליהם **וַתְּהוֹרַךְ עִם קִטָּא שְׁפֵתֵי אֲנִי יוֹשֵׁב** (ישעיהו ו ה). (רי"ד בשם אביו) הטעם שלקח במלקחיים כדי שיעג ע"פ הנביא באמצעות מלקחיים שלא ישרף הנביא. וי"א שהיתה בווערת כל כך שאפילו המלאך מיכאל לא היה יכול לגעת בה אלא במלקחיים. (רי"ק)
- מ. מצרים בנו של חם היה – יתרו היה עשירי למצרים. לפי שהיו המצריים אנשי בריתו וקרוביו ואף בני מצרים ובני מדין קרובים היו שהרי מדין בנו של אברהם היה מקטורה, ואברהם יצא משם בנו של נח, ומצרים בנו של חם שנאמר (בראשית י ו) **וַיִּבְנֶי חָם פּוֹלֵשׁ וּמִצְרַיִם** וכשם שהיו עשרה דורות מנח ועד אברהם כך תמצא עשרה דורות מחם בן נח עד מדין בן אברהם **ועשרה דורות ממצרים בן חם עד יתרו שהוא מבני מדין**, ועל כן דרשו עד עֲשָׂרָה דָּרִי שהרי יתרו אע"פ שנתגייר ונבדל לגמרי מהם מ"מ בשרו יכאב עליו בפורענותם אף בדור עשירי.
(רבינו בחיי) **א"נ** הוא משל בני אדם ומיהו יתרו לאו עשירי הוה.
- נ. נ' קנטרין כסף היה משקלו של פסל מיכה – אלהי כסף רומז על פסל מיכה שהיה של כסף ומשקלו נ' קנטרין. כדאיתא בשופטים (ז ד) **וַתַּקַּח אִמּוֹ מֵאֲתָיִם כֶּסֶף וַתַּמְנֶהוּ לְצוּרָה וַיַּעֲשֶׂהוּ כֶּסֶל וּמִסְכָּה וַיְהִי בְּבֵית מִיכָהוּ**. ואיתא בחז"ל שמאיתם כסף הוא משקל נ' קנטרין. אצל אלהי זהב נאמר **לְכֶם** לפי שהעגל זהב שעשו במדבר היה לכל ישראל וכן עגלי זהב של ירבעם היו לרוב ישראל.
- ס. סכנה היתה בשעת מילתו – ובשעת מילתו של הנער קוראים לו שם, ולפי שהיה בסכנה לא קראו שם. (דעת זקנים בשם הר"י דארליניש) *
ע. עושין רצונו של מקום – מלאכתן נעשית על ידי אחרים. כשאין עושין רצונו של מקום – מלאכתן נעשית על ידי עצמן. (מכילתא פ"א ויקהל)
- פ. כתב הרמ"א (או"ח ר"צ) פועלים ובעלי בתים שאינן עוסקים בתורה כל ימי השבוע יעסקו יותר בתורה בשבת מתלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימי השבוע והתלמידי חכמים ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתיה קצת דהרי הם מתענגים בלימודם כל ימי השבוע. אם **שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד** אתה בעצמך ולא תעסוק בתורה אזי **יָוִם הַשְּׁבִיעִי שֶׁבַת לִי-הוּא אֶל-לִי**, להרבות בתורה ובעבודה ביום השבת ויהיה שבת **לִי-הוּא אֶל-לִי**. ואולם אם **שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה** על ידי אחרים. וביום הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לְכֶם קִדְּשׁ הַיּוֹם לְהַרְבּוֹת בְּתַעֲנוּג הַגּוֹף מֵאֲכֹל וּמִשְׁתֵּה וּשְׂיָנָה. (תורת משה להחת"ס) פרש מעבודה זרה כשבא משה אצלו, דכתיב (שמות ב יז) **וַיִּבְאֹה הָרִעִים וַיִּגְרְשׂוּם** פרש"י - **מִפְּנֵי הַגְּדוּי**. ורבינו בחיי פירש - למדך הכתוב שנדוהו מביניהם לפי שהוציא מביתו כל תשמישי ע"ג קודם שבא משה אצלו והסכימו ביניהם שלא יעשו עמו מלאכה ולא ירעו את צאנו ועל כן הוצרכו בנותיו לרעות את צאנו והיו הרועים מגרשין אותן. והא דכתיב (שם) **וַיִּלְךָ מֹשֶׁה וַיִּשָּׁב אֶל יִתְרוֹ חֹתְנּוֹ אֲשֶׁר שָׁכַר לֹא עָבַד ע"ז** משום ששאל על בית חותנו והבית קראוהו עדיין על שמו שנקרא כשהיה עובד ע"ז וכהו מדין.
- צ. צדקניות היו ובזכותן נגאלו ישראל ממצרים. כדאיתא (סוטה יא:). דרש רב עזריא בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים. **ועוד** לפי שהאנשים והלכים אחר דעתם של נשים. (רבינו אפרים) **א"נ** צוה לדבר אל הנשים תחלה ללמדן מוסר ודרך ארץ **ועוד** כדי להמשיך לבן אל התורה היותם ולומר להן ראשי פרקים מפני שאין דעתן מיושבת כאנשים.
ק. ק"כ מיל הלכו בני ישראל ביום אחד מרעמסס לסוכות. (מכילתא)
- ר. **רַכֵּב** – דכתיב **הַלֹּחֵץ אֶל בֵּית הַרְקָבִים** וְדַבְּרָת אֹתָם וְהִבְאוּתָם בֵּית יְהוָה אֶל אַחַת הַלְשָׁכוֹת וְהִשְׁקִיטָה אֹתָם יְיָ. (ירמיהו ה ב) פרש"י - בני יונדב בן רכב ומבני יתרו היו. וכן בפסוק **וַיִּלְךָ מֹשֶׁה וַיִּמְצָא אֶת יְהוֹנָדָב בֶּן רַכָּב** לקראתו וַיִּבְרְכֵהוּ (מלכים ב י טו). השמות שנמנו כאן הינם רק השמות שנמנו בתורה.
- ש. שבעת רבוא ושמונת אלפים ושש מאות - שרי אלפים שש מאות, שרי מאות ששת אלפים, שרי חמשים שנים עשר אלף, שרי עשרות ששת ריבוא.
- ת. תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה – נקרא רוצח נפשות וזה ירמוז בפתח שהוראתם פתיחת פה. תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה – נקרא גם רוצח נפשות וזה ירמוז בקמץ שהוא קומץ את פיו ועוצם את עיניו מבני הדור.

מקורות / חידודון *

ב. **אמר להם האחד שבראו** אם יחיד הקב"ה ברא אדם הראשון כשרצה להמית את אדם הראשון מחק אות מ'אמת' ונמצא מ'ת'. כל שכן שאני רוצה לעשות כן ולא תבראו עוד אדם שלא יטעו בו העולם כדור אנוש. לכך אמר ירמיה **אָרוּר הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם** (ירמיה יז ה) אמר להם אדם הנברא היפכו צירוף האותיות למפרע, ומחקו א' מ'אמת שבמצח, ומיד נעשה אפר.

ג. **ואין לומר שלא החזירה**, דאם כן מה רצו אהרן ומרים ממנו? **י"ל** שעדיין לא נתכהן משה רבינו עד ז' ימי המילואים והחזירה בהיתר ושוב לא היה צריך לגרשה. כדתנן ביבמות (סא.) לגגבי אלמנה לכהן גדול - אירס את האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול יכנוס מעשה ביהושע בן גמלא שקידש את מרתא בת ביתוס ומינהו המלך להיות כהן גדול וכנסה. (טעמא דקרא) **א"ל** לפי שניטלה ממנו הכהונה מכיון שסירב בתחילה לגאול את ישראל, לקחה הקב"ה ונתנה לאהרן. אמר יתרו עד עתה לא היה באפשרותי לומר לו שיחזיר גרושתו אבל עתה שאינו כהן אפשר להחזירה אליו.

ואם תקשה עדיין הלא גויה היתה ונתגיירה ושמה נבעלה לגוי, וקי"ל (קדושי עה.) דגירות בת שלוש שנים ויום א' אסורה לכהן. י"ל שהיתה פחותה מבת ג' שנים כשנישאת למשה. (מושב זקנים) ר' יהושע אומר אחר שפטרה בדבר, כלומר לא גירשה אלא אמר לה לכי לבית אביך. (מדרש הגדול)

ז. על פי הרמב"ם, זכריה קיבל את תורתו, יחד עם שאר אנשי כנסת הגדולה מברוך בן נריה, ויש אומרים שקבל מיחזקאל. התנבא בשנת שתיים לדריוש מלך פרס, יחד עם חגי הנביא. נבואתו סתומה ביותר ומכילה חזיונות שעליהם אמר רש"י בפירושו לזכריה (א א) 'ואין אנו יכולים לעמוד על אמיתת פתרונו עד יבא מורה צדק'. נבואותיו עוסקות בחזון אחרית הימים - בבנין בית המקדש, מלחמות ה' באומות העולם ועוד עניינים הקשורים לאחרית הימים.

י. **פירש הרד"ק** - ורבותינו ז"ל (ירושלמי סנה' יא, ב) דרשו כי גויה היתה; לכך הזכיר **ושמה עטרה** - שלקחה להתעטר בה, כי בת גדולים היתה. ומכאן אמרו: אל תאמן בגר עד עשרים וארבע דורות, כי עשרים וארבע דורות מעטרה עד ישמעאל בן נתניה בן אלישמע, שהרג גדליה בן אחיקם (מ"ב כה, כה); ואלו הן: עטרה, אונם, שמי, נדב, אפים, ישעי, שישן, בת שישן, עתי, נתן, זבד, אפלל, עובד, יהוא, עזריה, חלץ, אלעשה, ססמי, שלום, יקמיה, אלישמע, נתניה, ישמעאל, עם ירחע אבי עתי שהיה עבד - הם עשרים וארבעה. **והחזקוני כתב** - שהיה ישמעאל בן נתניה דור עשירי לגר מצרי.

מ. **הינני דאמר אינשי: גיורא, עד עשרה דרי, לא תבזי ארמא קמיה** (שמות יח, י). נראה לי בס"ד נקטי **עשרה דרי** כי זה לעומת זה עשה האלקים וכמו שיש יו"ד ספירות קדושה כן יש עשר כוחות טומאה ולכן עד עשרה דרי לא ישאר שום לחלוחית מרוחות הטומאה שהיה נדבק באותו הגר בגיותו שבכל דור ימחה חלק אחת מהם לגמרי ועד עשרה דרי לא ישאר כלל ואז תוכל לבזות ארמאה באפיה כיון דנבדל לגמרי מהם ולא יגיע לו צער בבזיונם. (בן יהוידע - סנהדרין צא.)

נ. **מהרישא של הכתוב לומדים** לא תעשון דמות שמי המשמשים לפני בחרום, ואפילו שלשול קטן שבים [מתחת. בגימטריא זו שלשול קטן]. (848 בעה"ט) לכך נכתב בן' לשון המקטין להורות שאפילו עשיה קטנה אסורה. לא כן אלהי כסף וזהב שכתב רש"י שלא תאמר הריני עושה כרובים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כדרך שאני עושה בבית עולמים (ביהמ"ק) לכך נאמר לא תעשו לכם. ולא נכתב בן' המקטין כדי להוציא מלבך מחשבה כי הואיל ויש צד היתר בעשיה זו - בבית עולמים - ממילא קל וקטן הוא האיסור. (משולחן גבוה)

ס. הטעם שלא כתיב אצל אליעזר **פי אָמַר** כמו אצל גרשום - לפי שמושה רבינו כתב את ספרו והיה אומר כל שעה **אָ-להי אָבִי בְּעֶזְרִי**, ואילו **כתב פי אָמַר** משמע שאמר רק לפי שעה.

צ. **ועוד** שהאשה הטובה היא סבה לתורה שהיא יכולה להמשיך את בנה לבית המדרש לפי שהיא מצוייה בבית והיא מרחמת עליו בכמה מיני געגועין כדי להמשיך אותו אחר למוד התורה מנעוריו **גַם פִּי יִזְקֶיךָ לֹא יִסּוּר מִמְּנָה**. (משלי כב ו) (רבינו בחיי)

ת. איתא בגמרא (ע"ז ט:)- אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב מאי דכתיב (משלי ז, כו) **פִּי רַבִּים חֲלָלִים הַפִּילָה** זה תלמיד זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה פרש"י - לשון נפל שלא מלאו ימיו. כלומר תלמיד שלא מלאו ימיו רבים חלליו **וְעַצְמִים כָּל הַרְגִּיהָ**. זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה ועד כמה עד מ' שנין. פרש"י - המתעצמים והמחרישים ומתאפקים מלהורות הורגין את דורן. ועצומים לשון **וְעַצְמִים עֵינָיו** (ישעיהו לג): יש נוהגים לקרוא בטעם התחתון תמיד, ורק בשבועות, עקב חגיגות המעמד, לקרוא בטעם העליון. כתב המ"ב (=המשאת בנימין - סי' ו') בשבועות קורין בטעם העליון שיש בעשרת הדברות, ובשבת פ' יתרו קורין בטעם התחתון. לא רק בעשרת הדברות יש טעם עליון ותחתון, ישנו מקום נוסף בתורה, וכך מביא המנחת שי (בראשית לה, כב): **וַיְהִי בַשָּׁקֶן יִשְׂרָאֵל בְּאָרְצוֹ הָהוּא וַיִּלְךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלֵקָה פִּילַגֶשׁ אִמּוֹ וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל: וַיִּהְיֶה בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר**. כתב א"ת (=אור תורה) לפי שפסוק זה בבחינה אחת הוא פסוק א' ובבחינה אחרת הוא ב' פסוקים, לכן בקצת מלותיו ב' טעמי'. בבחינת היותו פסוק א', ראובן ברביע, וישכב בפשט, בלהה בפשט, אביו בזקף קטן, ישראל באתנה. ובבחינת היותו ב' פסוקי', ראובן בזקף קטן, וישכב בזקף גדול, בלהה בטפחא, אביו באתנה, ישראל סוף פסוק. ובגליון א' מס"ס המוגהי' ישראל קדמאה בזרקא ופשט, והיא בזקף גדול וסגולתא.

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
לקבלת העלון במייל נא לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com